

«Ασύμμετρος οικονομικός παγκόσμιος πόλεμος»

Πέμπτη 6 Μαρτίου 2014

Δεν θα παρεκκλίναμε ιδιαίτερα από την πραγματικότητα, αν διακινδυνεύαμε να χαρακτηρίσουμε τα όσα συμβαίνουν στην Ουκρανία ως «μια προσπάθεια διεξαγωγής ενός ασύμμετρου οικονομικού παγκόσμιου πολέμου», στον οποίο ενεργά έχουν εμπλακεί οι τρεις παγκόσμιες οικονομικές υπερδυνάμεις (Ρωσία, ΕΕ και ΗΠΑ). Από μια άλλη οπτική γωνία, θα μπορούσαμε να αποκωδικοποιήσουμε τις εξελίξεις ως ένα «στημένο οικονομικό παιχνίδι», που εκμεταλλεύεται την υφιστάμενη ουκρανική κρίση ταυτότητας. Η γεωστρατηγική θέση της Ουκρανίας είναι ιδιαίτερα σημαντική σε οικονομικό επίπεδο και επίπεδο ασφάλειας για τη Ρωσία και την ΕΕ, τόσο λόγω του μεγέθους της (603,6 τετραγωνικά χιλιόμετρα) και του πληθυσμού της (45,5 εκατομμύρια), όσο και λόγω της θέσης της που συνιστά τον «ενεργειακό ομφάλιο λώρο» για τη μεταφορά των ρωσικών υδρογονανθράκων προς την ΕΕ.

Η Ουκρανία και η ρωσική εθνική ασφάλεια

Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και προκειμένου να προστατευθεί από τις επεκτατικές βλέψεις του NATO, η Μόσχα επιδίωξε να διατηρήσει ακέραιη την περιφερειακή αμυντική “buffer zone” που σχηματίστηκε στο δυτικό ρωσικό υπογάστριο από τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες. Επιπρόσθετα, στο βαθμό του δυνατού τις ενέταξε στη σφαίρα επιρροής της και κατέστησε σαφές ότι δεν θα ανεχθεί την προσχώρησή τους στις ΝΑΤΟϊκές δομές. Μια από αυτές τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες είναι και η Ουκρανία. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονίσουμε ότι η ΕΕ έχει κατανοήσει και σέβεται αυτή τη ρωσική ευαισθησία, που σχετίζεται άμεσα με την εθνική της ασφάλεια. Έτσι, εξηγείται η άρνηση της Γερμανίας και της Γαλλίας, τον Απρίλιο του 2008 στην Σύνοδο Κορυφής του Βουκουρεστίου, να συναινέσουν στην ένταξη της Ουκρανίας στο NATO, παρόλο που οι ΗΠΑ το επιδίωξαν σθεναρά. Μάλιστα, γι αυτό το λόγο η Ουάσιγκτον δεν αποφασίζει τη διεξαγωγή μιας έκτακτης συνόδου κορυφής του NATO, με αντικείμενο τη σθεναρή αντίδραση της Συμμαχίας για την Ουκρανία. Γνωρίζει εκ των προτέρων ότι και πάλι θα υπάρξουν ενδοNATOϊκές αντιδράσεις, που θα αποκαλύψουν το υφιστάμενο έλλειμμα συνοχής.

Πέρα από μια περιφερειακή αμυντική “buffer zone”, η Ουκρανία και συγκεκριμένα η Σεβαστούπολη της Κριμαίας συνιστά την έδρα του ρωσικού στόλου της Μαύρης Θάλασσας. Τον Απρίλιο του 2010, όταν επί προεδρίας Γιανουκόβιτς οι ρωσο-ουκρανικές

σχέσεις είχαν ήδη βελτιωθεί αισθητά, η Ρωσία και η Ουκρανία συμφώνησαν να παρατείνουν την παραμονή του ρωσικού στόλου της Μαύρης Θάλασσας στην Κριμαία μέχρι το 2042, από την αρχική ημερομηνία απόσυρσης του 2017. Σε αντάλλαγμα, η Ρωσία συμφώνησε να παράσχει για δέκα χρόνια στην Ουκρανία μειωμένες τιμές φυσικού αερίου, που μεταφράζονται σε περίπου 30 δισ. ευρώ. Γίνεται λοιπόν κατανοητό τι επιδίωκε η Μόσχα όταν πριν λίγες μέρες αποφάσισε την ανάπτυξη των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων στη χερσόνησο της Κριμαίας.

Η Ουκρανία και οι σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας

Σήμερα, στην Ουκρανία δεν διακυβεύεται μόνο η εθνική ασφάλεια της Ρωσίας. Διακυβεύονται και τεράστια οικονομικά συμφέροντα των τριών προαναφερόμενων οικονομικών υπερδυνάμεων. Για παράδειγμα, οι περισσότερες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης εξαρτώνται σχεδόν εξ ολοκλήρου από τους ρωσικούς υδρογονάνθρακες. Η Γερμανία, η μεγαλύτερη οικονομία της Ευρώπης, εισάγει το 35% των απαιτούμενων ποσοτήτων υδρογονανθράκων από τη Ρωσία.

Πέρα από κύριος καταναλωτής ρωσικού φυσικού αερίου, η ΕΕ συνιστά το μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της Ρωσίας. Το 2012, οι ρωσικές εξαγωγές στην ΕΕ ανήλθαν σε 213 δισ. ευρώ, ενώ αντίστοιχα οι ευρωπαϊκές εξαγωγές στη Ρωσία έφθασαν περίπου τα 123 δισ. ευρώ.

Η Ρωσία είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας πετρελαίου, φυσικού αερίου, ουρανίου και άνθρακα προς την ΕΕ. Το 2013, η Gazprom προμήθευσε την ΕΕ με 133 δισ. κυβικά μέτρα φυσικού αερίου. Περίπου η μισή από αυτή την ποσότητα (65 δισ. κυβικά μέτρα φυσικού αερίου) μεταφέρθηκε μέσω τεσσάρων κύριων αγωγών φυσικού αερίου (Yamburg-Uzhgorod, Orenburg-Uzhgorod, Urengoy-Uzhgorod και Dolina-Uzhgorod), που διέρχονται από το ουκρανικό έδαφος.

Ευρω-αμερικανικές σχέσεις

Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η ΕΕ μοιράζονται τη μεγαλύτερη εμπορική και επενδυτική σχέση σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι οικονομίες τους αντιπροσωπεύουν πάνω από το 50% του παγκόσμιου ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (περίπου το 25% των παγκόσμιων εξαγωγών και το 31% των παγκόσμιων εισαγωγών). Η διατλαντική οικονομία παράγει ετησίως περισσότερα από 5 τρις. δολάρια στις εμπορικές πωλήσεις και απασχολεί περίπου 15 εκατομμύρια εργαζόμενους και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού. Παρότι εκ πρώτης όψης οι οικονομικές σχέσεις των δύο πλευρών χαρακτηρίζονται ως αρμονικές, εντούτοις τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται κάποιες εντάσεις. Συγκεκριμένα, η παγκόσμια οικονομική ύφεση και η κρίση της Ευρωζώνης έχουν δημιουργήσει τριγμούς στις σχέσεις ΗΠΑ-ΕΕ. Η Ουάσιγκτον θεωρεί ότι η κρίση χρέους της ΕΕ επηρεάζει αρνητικά τις αμερικανικές εξαγωγές προς τις χώρες μέλη τις ΕΕ, ευνοεί μόνο οι γερμανικές εξαγωγές προς τις ΗΠΑ (κυρίως λόγω της χαμηλής ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου), αποδυναμώνει τα αμερικανικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και ωθεί την αμερικανική οικονομία σε ύφεση. Για το λόγο αυτό, η κυβέρνηση Ομπάμα κάλεσε την ΕΕ να λάβει δραστικές αποφάσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης του χρέους και να προβεί σε μια πιο ουσιαστική χρηματοδοτική βοήθεια προς τις παραπαίουσες οικονομίες της Ευρωζώνης.

ΕΕ και Ρωσία προς αποκλιμάκωση της κρίσης

Δεδομένης της υφιστάμενης οικονομικής αλληλεξάρτησης μεταξύ Ρωσίας και ΕΕ, γίνεται προφανές ότι οι δύο πλευρές έχουν κοινά συμφέροντα. Συνεπώς, δεν θα επιτρέψουν την ουκρανική κρίση να σταθεί εμπόδιο στην προώθηση αυτών των τεράστιων οικονομικών συμφερόντων. Ούτε η Γερμανία θα ρισκάρει την εύρυθμη λειτουργία του ουκρανικού πλέγματος των αγωγών φυσικού αερίου, αλλά ούτε και η Ρωσία προτίθεται να θέσει σε κίνδυνο την οικονομία της, που σε σημαντικό βαθμό εξαρτάται από τις εξαγωγές υδρογονανθράκων προς την ΕΕ. Εξάλλου, η ΕΕ αντιπροσωπεύει σχεδόν τα τρία τέταρτα των άμεσων ξένων επενδύσεων της Ρωσίας. Επιπρόσθετα, δεν είναι καθόλου απίθανο ένα μικρό ή μεγάλο μέρος των 35 δισ. δολαρίων, που αναζητά η Ουκρανία για τα επόμενα δύο χρόνια, να δοθεί από τη Ρωσία και την ΕΕ είτε υπό μορφή δανείου είτε με την αγορά ουκρανικών ομολόγων, προκειμένου το ΔΝΤ –δηλαδή, ο αμερικανικός παράγοντας- να μην επιβάλει όρους που θα ενέχουν κινδύνους για την υφιστάμενη ρωσο-ευρωπαϊκή οικονομική σχέση.

Οι πιθανές επιδιώξεις των ΗΠΑ και η Ελλάδα

Η ΕΕ και ιδιαίτερα η Γερμανία μάλλον δεν έλαβε σοβαρά τα μηνύματα των Αμερικανών. Επομένως, δεν είναι λοιπόν καθόλου απίθανο η Ουάσιγκτον να επιδιώκει μια παρατεταμένη συγκρουσιακή κατάσταση στο εσωτερικό της Ουκρανίας, προκειμένου να διαταραχθούν οι οικονομικές-ενεργειακές σχέσεις Μόσχας-Βερολίνου, γεγονός που με τη σειρά του θα επιδεινώσει την περιφερειακή ενεργειακή ασφάλεια (αύξηση της τιμής των υδρογονανθράκων ή ακόμη και προβλήματα ενεργειακής επάρκειας για μεγάλο ή μικρό χρονικό διάστημα). Κατ' αυτόν τον τρόπο, το Βερολίνο ενδέχεται ως ένα βαθμό να πιεσθεί για την εφαρμογή της προτεινόμενης από την Ουάσιγκτον αλλαγής της οικονομικής του πολιτικής στους κόλπους της Ευρωζώνης.

Σε μια τέτοια περίπτωση, η Αθήνα θα πρέπει να επαγρυπνεί, προκειμένου την κατάλληλη στιγμή να προβάλλει αφενός εκ νέου τις αξιώσεις της σχετικά με το επιδιωκόμενο κούρεμα του ελληνικού χρέους, αφετέρου τη σημαντική γεωστρατηγική της θέση που θα μπορούσε να συμβάλει μεσο-μακροπρόθεσμα στη βελτίωση της ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας (διέλευση αγωγών φυσικού αερίου από την Ανατολική Μεσόγειο προς την κεντρική Ευρώπη και επίσπευση της αξιοποίησης των πιθανών ενεργειακών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην περιοχή του Ιονίου και νότια της Κρήτης).

Βασίλης Γιαννακόπουλος

Άρθρο του GeoStrategy στο ΠΟΝΤΙΚΙ